

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

9.705		
Lægtsgården	de	2
003-2004, 367	de	3
	de	4
31229 Frederiksberg Bibliotek	de	6
	de	9
Christinero	side	10
Thomas Kinge og Løve Herred	side	14
Nyt fra kredsene	side	15
Sløjfekorset	side	16

Tidsskrift for
 Dansk Slægtsgaardsforening
 December-Januar 2003/04
 Nr. 367 - 60. årgang

Frederiksberg Bibliotek
 Hovedbibliotekets Læsesal

Ellen Valentin 89

*Skovsgård ved Slagelse er en slægtsgård
 i femte generation.*

Læs om Skovsgård på side 6 - 8.

(Tegning: Ellen Valentin.)

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 5. juli 1941

www.slaegtsgaardsforeningen.dk

Kasserer og sekretær:

Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv, tlf. 59 27 59 77.
Postgiro nr. 8 08 31 42.
E-mail: imhan@post.tele.dk

Ejendomskonsulenter:

Anders Frederiksen,
Onsildgade 3 A, 9500 Hobro,
tlf. 98 52 25 62, fax 98 52 25 64

Michael Munthe Fog,
Ingemannsvej 61, 4200 Slagelse,
tlf. 58 56 74 41, fax 58 56 74 45

Hovedbestyrelsen:

Formand:

Carl Martin Christensen,
»Kaaregaard«, Badstrupvej 39,
Badstrup, 5485 Skamby,
tlf./fax 64 85 11 74
E-mail: carlmartin@kaaregaard.dk

Næstformand:

A.C. Winther Hansen,
»Trillbakkegård«,
Korsbjergvej 3, Grydsted,
9240 Nibe, tlf./fax 98 35 16 03
E-mail: acnibe@familie.tele.dk
(Formand: Bladudvalget
og Himmerlandskredsen)

Karen Jacobsen

»Østerbygård«
Melbyvej 2
5610 Assens, tlf. 64 71 23 60
(Formand: Fynskredsen)

(Ovennævnte tre udgør
hovedbestyrelsens
forretningsudvalg).

Signe Jensen,
Gadekærvej 5, Freerslev,
3400 Hillerød
tlf. 48 26 51 10
(Formand: Nordsjællandskredsen)

Mogens Frigaard,
»Frigård«, Yppernemøllevej 10,
Nyker, 3700 Rønne, tlf. 56 96 30 02
(Formand: Bornholm-kredsen)

Vagn Juel Jørgensen,
»Grønlandsgården«,
Øllemosevej 4, Flakkebjerg,
4261 Dalmose
tlf. 58 18 61 11
(Formand: Vestsjællandskredsen)

Marie Hansen,
Månebakken 3, Dalby
46490 Haslev,
tlf. 56 71 37 92,
(Formand: Sjælland Syd)

Mogens Høge Hansen
»Hjørnegård«, Lundbyvej 25, Ønslev
4863 Eskilstrup
tlf. 54 45 46 25

Jens Peter Skov Jensen,
»Hobygaard«, Hobyvej 37
4983 Dannemare
tlf./fax 54 94 41 63
E-mail: inge.skafte@edb.dk
(Formand: Lolland/Falster kreds)

Elise Jensen,
»Højtoftgård«, Gammelbyvej 40,
6100 Haderslev, tlf. 74 56 63 16
(Formand: Haderslevkredsen)

Chr. A. Krog
Majbølvej 27,
6470 Sydals,
tlf. 74 41 53 12
(Formand: Det sydlige Sønderjylland)

Grethe Plagborg,
Lindevej 4, 7200 Grindsted,
tlf. 75 32 04 12
(Formand: Ribe Amt)

Else Christa Bollerup Nielsen,
Skrumager Hovedgaard
Skrumagervej 1, Sønder Bork,
6893 Hemmet, tlf. 75 28 00 12

Agnetha Stampe
»Ny Vastrup«,
Hovervej 105, Hover,
6971 Spjald
tlf. 97 34 80 22
(Formand: Ringkøbing Amt)

Knud Høstgaard Møller,
Lærkevej 34
Balling, 7860 Spøttrup
tlf. 97 56 40 71

Henry Slemming,
Lærkevej 34, Balling
7860 Spøttrup
tlf. 86 32 01 99
(Formand: Arkivudvalg)

Niels Christian Jørgensen
Årupvej 29,
8722 Hedensted
Tlf.: 75 89 27 11
(Formand: Vejle Amt)

Jens Skytte,
»Aldrupgaard«
Aldrupvej 3, 8860 Ulstrup
tlf. 86 46 35 14, fax 86 46 45 21
(Formand: Midtjysk kreds)

Niels Thyboe
Kirkemosegård
Hastrupvej 3, 8981 Spentrup
tlf. 86 47 70 29
(Formand: Århus Amt)

Frants Wetche
»Hvanstrup«
Hornumvej 105
9640 Farsø, tlf. 98 66 30 01

Poul Frederiksen
»Snæverholt«
Dybvadvej 81, Høllum
9740 Jerslev
tlf. 98 83 40 28
(Formand: Vendsysselkredsen)

Formanden skriver:

Igen er et år ved at rinde ud, og det er blevet tid for en julehilsen.

Det giver anledning til at se tilbage på året.

Før en planteavler har det været et let år, hvor vejret har artet sig vel, men jævn nedbørsfordeling i vækstsæsonen, og alt er gået glat og uden problemer. En fornuftig avl også i vores sidste afgrøde sukkerroerne.

Så selvom nedbøren i det sidste halve år har været rekord lav, har afgrøderne klaret sig fint.

Lad os håbe på en masse nedbør i vintermånederne, så vore depoter kan fyldes op.

I Slægtsgårdsforeningens hovedbestyrelse har vi drøftet projektet med en malkepigeskulptur til Gl. Estrup, og vi er enige om, at det skal være en granitskulptur. Det betyder, at det bliver et ret kostbart projekt, og vi søger derfor blandt landbrugets organisationer om støtte til sagen, idet vi ikke kan løfte opgaven selv.

Endnu har vi ikke fået støttetilsagn, men vi arbejder med sagen.

På hovedbestyrelsesmødet har vi som altid haft en gennemgang af aktiviteterne i vore kredse, og jeg glæder mig igen over et højt aktivitetsniveau rundt i landet, og jeg havde selv fornøjelsen at deltage i Sydsjællandskredsens skoledag på Bogø kostskole. Mere en 60 medlemmer havde revet en dag ud af kalenderen, og jeg fornemmer at alle havde en god skoledag, men foredrag, sang og rundvisning på en stor moderne skole.

Det var et meget vellykket arrangement, som Kate og jeg havde stor fornøjelse af at deltage i.

Med de bedste ønsker om en rigtig glædelig jul og et godt nytår, siger vi tak for 2003, og med et på gensyn i det nye år, og ønsket om megen aktivitet i vor gamle forening.

Kaaregaard i december.

Carl Martin Christensen

Slægtsgaardsarkivet:

Landbrugsmuseet,
Gl. Estrup, Randersvej 4,
8963 Auning,
tlf. 86 48 48 16, fax 86 48 41 82
E-mail:
arkiv@slaegtsgaardsforeningen.dk
Åbningstid: onsdag kl. 11-15.

Der er gratis adgang til arkivet, hvis man siger i porten, at man skal på arkivet.

Arkivarer:
Ejgil Overby, »Klausholm«,
Ansvej 12, 8620 Kjellerup,
tlf. 86 88 62 66

Helge Sørensen,
Enghavevej 6, Årslev
9800 Randers
tlf. 86 49 13 40

Ulrich Alster Klug, Krogebjergvej 94,
2720 Vanløse, tlf. 38 76 11 76
og 24 63 97 81 (med telefonvarer)
Træffes bedst mandag-fredag
kl. 7.30 - 8.00.
E-mail: dannebrog@post.tele.dk

Redaktion:

Ole G. Nielsen, Mølletoftegård,
Skælskør Landevej 83, Lundforlund,
4200 Slagelse.
Tlf./Fax 58 58 40 16.
OleGN@mail.tele.dk

*Nr. 368 udkommer omkring
den 20. januar 2004. Stof til dette
nummer skal være hos redaktøren
inden den 20. december 2003.*

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

Tryk: Korsør Bogtrykkeri
4220 Korsør, tlf./fax 58 37 79 43
erling19@hotmail.com

En aktuel slægtshistorie

Af pastor emer., salmedigter Peder Aage Bak, Nylars.

Nu er det meget, meget længe siden. Men det er virkelighed alligevel. Meget virkeligt endda. Og vedkommende for enhver slægtsgårdsbesidder.

Den gang, vor historie her begyndte, var der en meget rig og god far, som ejede gården. Den var i den allerbedste stand alle vegne. Ingen kunne finde så meget som en plet at sætte en finger på. Der var end ikke forurenset noget sted på hele ejendommen.

Den rige og gode far overdrog nu sin ejendom til sine to bedste venner, som man underligt nok også kunne kalde hans børn. De var desuden mand og kone, selvom mine læsere måske ikke (endnu) helt kan forstå det. De fik nu til opgave at passe ejendommen og selv have det godt på alle måder. De talte ofte med slægtsgårdsbesidderen og gik ture sammen med ham rundt på ejendommen og beundrede den på alle måder.

Bruddet

Men så skete det for en god familie så forfærdelige, at børnene vendte deres far ryggen. De var opsætsige mod ham og gjorde stik imod hans ønsker. I stedet for blev de venner med ejerens værste fjende og gik hans ærinde.

Det fik frygtelige følger. Ejendommen forfaldt og forfaldt, og den kom til at se værre og værre ud. Ejeren kunne ikke mere komme og gå ture sammen med børnene og give dem gode råd. Han måtte endda jage dem ud fra ejendommens bedste besiddelser, for at de ikke skulle skamfere alt fuldstændig.

For de to unge mennesker og deres børn, da de kom, betød det, at de måtte slide hårdt i det for i det hele taget at overleve. Og de blev plaget af både familiestridigheder og misvæks. Og det skyldtes alt sammen, at de havde gjort deres kærlige og kloge far imod, og gik sammen med hans onde fjende.

Det er en grim historie, som slet ikke passer til julenummeret i et pænt slægtsgårdsblad. Og så har redaktøren endda netop bedt mig om at skrive historien lige her. For den får alligevel en god ende. Lige som en rigtig julehistorie skal.

Bro over bruddet

Hvad skulle nu den stakkels far gøre? Hans kære børn vendte ham ryggen i ondskab, og de ødelagde så meget på ejendommen. Hvad skulle han dog gøre?

Jo, det vidste den gode far. Det havde han vidst meget længe.

Hjemme hos sig på sit eget slot havde han endnu en søn. En søn, som han holdt uendelig meget af. Mere end vi rigtig kan forstå.

"Jo," tænkte denne slægtsgårdsejer, "nu sender jeg denne min kære søn hen til de andre på ejendommen. Jeg gør det på en meget underlig måde, så de fleste slet ikke sådan lige med det samme ser, hvem han er. Det skal være lidt af en hemmelighed nogen år først."

Som tænkt, så gjort. Den rige ejer sendte sin kære søn hen til de andre på ejendommen. Nogen få var der nok, som lagde mærke til, da han kom, og på ejendommen fejrer man det endnu hvert år. Der bliver tændt lys, og mange giver hinanden gaver og holder fest. Men det kan nok godt hænde, at nogen glemmer, hvorfor man egentlig gør det. Så bliver det i grunden bare en tom skik. Nogen siger endda, at forretningerne allerhelst bare vil tjene penge på det med gaverne, men det er nu svært at forestille sig. Det er da en fin skik at give hinanden gaver. Når nu selve slægtsgårdsejeren havde sendt sin kære søn til gården som en gave.

Nu er der nok nogen, som tror, at historien holder op her. Men det gør den slet ikke. Den fik et forfærdeligt forløb. For da det omsider gik op for de andre på ejendommen, at det var selve ejerens søn, så slog de ham ihjel på den grusomste måde. Den var så afsindig, så jeg vil slet ikke fortælle om den her i julenummeret. Så er der bare nogen, som får et andeben galt i halsen. De dræbte slægtsgårds-ejerens kære søn! De gjorde!

Det underlige, det helt ubegribelige ved det, er, at sådan ville slægtsgårdsejeren have det. For hans kære søn blev nemlig straffet for alt det onde, børnene en gang gjorde, da de vendte ham ryggen. Og når nu hans kæreste søn fik straffen, så går alle andre fri. Eller for at sige det i ord, som gårdejere måske bedre forstår nu om tider: Hvis nu ham, som havde alle pengene til gode, satte sin egen søn til at betale gælden for alle, så er alle jo dermed fri!

Og det er egentlig bare det, jeg gerne vil fortælle denne jul. Selvom jeg godt ved, at det nu ikke alene blev en (underlig?) julehistorie, men også et stykke af påsken. Men jeg skal hilse og sige, at vi kan aldrig fejre en ret julefest uden at huske på påsken også.

Og skulle historien nu være lidt for kryptisk, ja, så kan man jo samles med de andre i kirken for at høre og synge om den virkelige historie dér. Men husk nu, at historien så at sige bare begynder i julen. Og meningen med det hele er, at engang skal vi alle sammen arve den slægtsgård, som aldrig forfalder, og hvor vi andre heller ikke gør det! Måske skulle vi studere både slægtshistorien og skødet lidt mere?

Glædelig jul – og tak for en festlig søndag sidste sommer!

Peter Aage Bak
Nylars, Bornholm.

Julen, som jeg husker den som dreng

Torp Friis Møller

Af Torp Friis Møller.

Jeg blev født på Årslevgård i februar 1923, og det første der står helt klart i min erindring, er min fireårs fødselsdag. Jeg var inde på aftægten hos mine bedsteforældre, hvor jeg fik foræret en plade chokolade, og så kom sognerådsformanden, Jørgen Rossen Jacobsen, Årslev på besøg, og han sagde:

Nej se, min dreng, har du fødselsdag i dag, så skal du sandelig have en krone, og det var faktisk mange penge dengang, da en almindelig dagløn næppe var mere end 3-4 kr.

Men det var julen jeg ville fortælle om, og før min skoletid fra april 1929 står denne kun svagt i min erindring. Det år døde morfar, og ham havde jeg opholdt mig meget hos, når han malede korn i vindmøllen. Vi havde godt nok fået indlagt elektricitet omkring 1923, men vi brugte stadig vindmøllen fra århundredskiftet til kornmaling, vandpumpning og hakkelseskæring i ny og næ, når der var god vind. I begyndelsen af 30-erne sprængte møllen for-tøjningen under et stormvejr og løb løbsk, så den blev ødelagt og måtte fjernes.

Morfar var der også lidt spillopper i, og der blev fortalt, at det kneb med at styre ham som barn, så man sendte ham i skole allerede som fireårig. Da han var 10 år, blev han hjemme på Tingbjerggård i Horsby uvenner med forkarlen, og da han ville give denne klø, skovede han en kæp i hegnet og var så uheldig, at kniven smuttede op i et øje, så han mistede det og måtte gå med glasøje resten af livet. Engang lille jeg gik rundt på mølleloftet, havde han gemt sig bag en sæk korn, hvorefter han stak glasøjet frem bag sækken, så jeg rædselsslagen tog til at vræle. Året efter døde mormor, og nu stod aftægten tom.

Når jeg nævner det, er det fordi, at her var juletræet altid placeret i et hjørne under hele min opvækst.

Noget af de første forberedelser til julen var slagtingen af en stor opfedet so. Meget tidlig om morgen på slagtedagen blev der i vaskerummet fyret op under to store gruekedler. Og endnu længe før det blev lyst kom husslagteren på sin cykle. Egentlig var han murer, men da murerarbejdet den gang som regel lå stille om vinteren, tog han rundt og slagtede svin. Det første han kontrollerede var, om nu vundet kogte, og derefter fik soen et reb i munden og blev under hyl og skrig gennet hen til en åbenstående ladeport. Lidt efter lød så et knald og soen faldt om, hvorefter blodet blev tappet ud i et stort fad, og tjenestepigen skulle skynde sig at røre rundt i blodet. I mine tanker kan jeg

endnu høre slagteren råbe: Skynd dig nu at røre min pige, for ellers bliver det til pandekager for dig. Soen blev nu rullet op på en stige, og nu kunne to mand magte at løfte den tunge so op på karret. Derefter blev den plumpet ned i det varme vand og efter alle kunstens regler drejet rundt, så den blev skoldet over det hele. Derefter igen løftet op på stigen og den blev skrabet over det hele og tåneglene blev revet af. Blev der et par enkelte børster tilbage, sagde slagteren gerne: Nå, der skal jo også være lidt til at holde på sennepen.

I ladeporten var ophængt en talje, hvor soen nu blev hejset op, og efter at hovedet var skåret af og bragt ind i vaskehuset, blev indvoldene nu taget ud. Tarmene blev også båret ind, for de skulle renses og anvendes til pølser. Senere blev en hel del kød hakket, hvorefter en tragt blev sat på kødmaskinen, og de rensede og skoldede tarme blev sat på tragten, og så stoppedes pølser, der næsten lignede levende slanger, når kødet fyldte pølseskindet.

Soen blev nu tredelt med begge sider krænget ud og et ret smalt rygstykke i midten. Flommefedt blev hængende ved, og det skulle der helst dengang være meget af. Resten af dagen blev svinet hængende til afkøling.

Så havde mor og pigen travlt, for der skulle laves leverpostej og blodpølser, spegepølser og medister ("isterbånd") og meget andet. Hen under aften kom slagteren igen og skar svinet ned. Ved siden af vaskehuset var der en halvdyb mælkekælder. (Mormor havde i sin ungdom været på en mejeriskole ved Ribe og var uddannet som mejerske, og her i kælderen havde hun kærnet smør, som købmænd i Aabenraa havde solgt i Hamborg). Hernede blev lagt et lagen, og her blev de udskårne dele lagt ned til yderligere afkøling.

Dengang var man glad for fedt, og et stykke brød med fedtegrever og lidt salt smagte herligt, rygfedt skulle helst være mindst 10 cm tykt, her blev selve sværen skåret fra og blev sammen med andet affald brugt til fremstilling af hjemmelavet sæbe.

En dag eller to efter kom slagteren igen og nedsaltede skinker og bove samt sideflæsk m.m. Han gned kødet ind i groft salt og dryssede lidt salpeter på, hvorefter det blev lagt pænt tilrette i et stort trækar. Efter at have ligget i salt i 3 - 4 uger skulle det så røges.

Oppe på loftet havde vi i forbindelse med skorstenen i køkkenet et røgekammer, hvor far hængte de forskellige dele ind foruden også pølser. Jeg husker at de røgede varer var meget sorte, når far hentede dem ud igen, og senere kørte vi flæsket til røgning i Hjordkær.

Dengang kendte man ikke til dybfrysere og måtte i stedet opbevare noget af kødet i store brune brændte lerpotter med et lag smeltet fedt over, som jævnlig måtte holdes under kontrol, så det ikke blev alt for muggent, og i så fald blev det kogt op igen.

Blodpølser og blodbudding med sirup til smagte vældig godt, men blodsuppe var nu ikke ligefrem min livret. Af de retter, der ellers blev serveret, kun jeg nok lide sylte, men var knap så begejstret for surrib. Derimod var jeg vild med stegt hjerne, men kunne ikke fordrage lungepølser.

Foruden slagtingen var bagningen også spændende. Nede i vaskerummet var der en stor indbygget bageovn, og mens mormor endnu levede bagte hun i denne ovn. Der blev fyret godt op, og derefter blev gløder og aske raget ud med en lang skraber, hvorefter meget store franskrød blev lagt ind på de varme stene med en dertil indrettet skuffel, og der blev bagt så mange, at der var nok til en hel måned, og derefter yderligere bagt småkager. Jeg var 7 år, da mormor døde, og jeg mener ikke denne ovn blev brugt efter hendes død.

Jeg husker, at der op mod jul blev bagt dels en hel del skærekager foruden en masse forskellige småkager. Og af pebernødder (bækkebødder) blev der bagt en hel mejerispandfuld samt store mængder "Gode Råd".

Jeg har selv siddet mange gange og bagt dem med det specielle jern foran en åben luge i komfuret.

Den 18. december måtte jeg stille en sko i vinduet, og mærkeligt nok havde julemanden (kingen) lagt noget i dem om natten, og det var tit en af datidens kagemænd med påmalede røde farver. Lillejuleaften hed det sig, at nu kom kingen og pyntede juletræet, der jo som førnævnt var placeret på aftægten, og det måtte jeg for alt i verden ikke se, før det om juleaften stod med tændte lys. Juleaftensdag mener jeg ikke, vi den gang fik risengrød, men derimod en solid frokost med bl. a. leverpostej og surrib m.m. Gang på gang blev jeg drillet med, at julemanden slet ikke kom, for han havde brækket benet.

Juleaftensmaden var altid grønlangkål med røget flæsk til og gerne kæbestykket og bagefter vinsuppe med de store grubegryn. Denne aften blev der bedt bordbøn samt takket for maden, og denne skik er holdt i hævd siden. Desuden læste far juleevangeliet, og der skulle vaskes op, alt sammen noget, der for en dreng syntes at være evigheder, for spændingen om at se det tændte juletræ var næsten ulidelig.

Endelig oprandt øjeblikket, da døren ind til det tændte træ gik op, og der stod nu træet i al sin glans. Med mange tændte hvide julelys og masser af kugler og andet pynt på grenene, og hele træet var overhængt med såkaldte hvide englehår. Desuden var der foran i træet en oplyst scene af papir og pap med Jomfru Maria og Jesusbarnet i krybben og de vise mænd stående foran.

Som førnævnt stod juletræet i en krog, så vi dansede ikke om det, og der var heller ingen julemand, men jeg fik at vide, at kingen lige havde været der, for julegaverne lå jo under træet.

Den tid jeg bedst kan huske var under 30ernes krise, så der var derfor ikke det væld af julegaver som i nutiden, men glæden var sikkert ikke mindre.

Jeg husker, at jeg blandt andet fik en flot slæde, som jeg senere havde meget glæde af i bakkerne ved Årslev skov. Som 10årig fik jeg foræret en lille luftbøsse. Den skinne-

de flot, og der var et udskåret billede på den af en indianer til hest med en bøsse i hånden, og så stod der "Diana" på den. Straks julemorgen skulle den afprøves, og jeg fik et spidshagl af bly puttet i den, og et stykke uden for hoveddøren stod der en due, som jeg sigtede på, og den faldt i første skud, men så kom far og tog mig i øret og sagde:

Nej knægt, det var nu ikke meningen, at du skulle skyde vores duer.

Da jeg blev større fik jeg meget større og kraftigere luftbøsser, så jeg en vinter i de mørke aftener med en skarp lommelygte i hånden skød langt over 100 rotter, som vi den gang havde mange af i svinestalden. Som regel havde de gemt sig bag en foderkasse og lignende.

Tiden mellem jul og nytår var julegildernes tid, hvor man havde både familie og omgangskreds på besøg. Var der mange, fik man kaffe i "æ Pissel", og i dagligstuen sad mændene og spillede somme tider kort, mens damerne opholdt sig i "æ køøn dørnns".

Torp Friis Møller

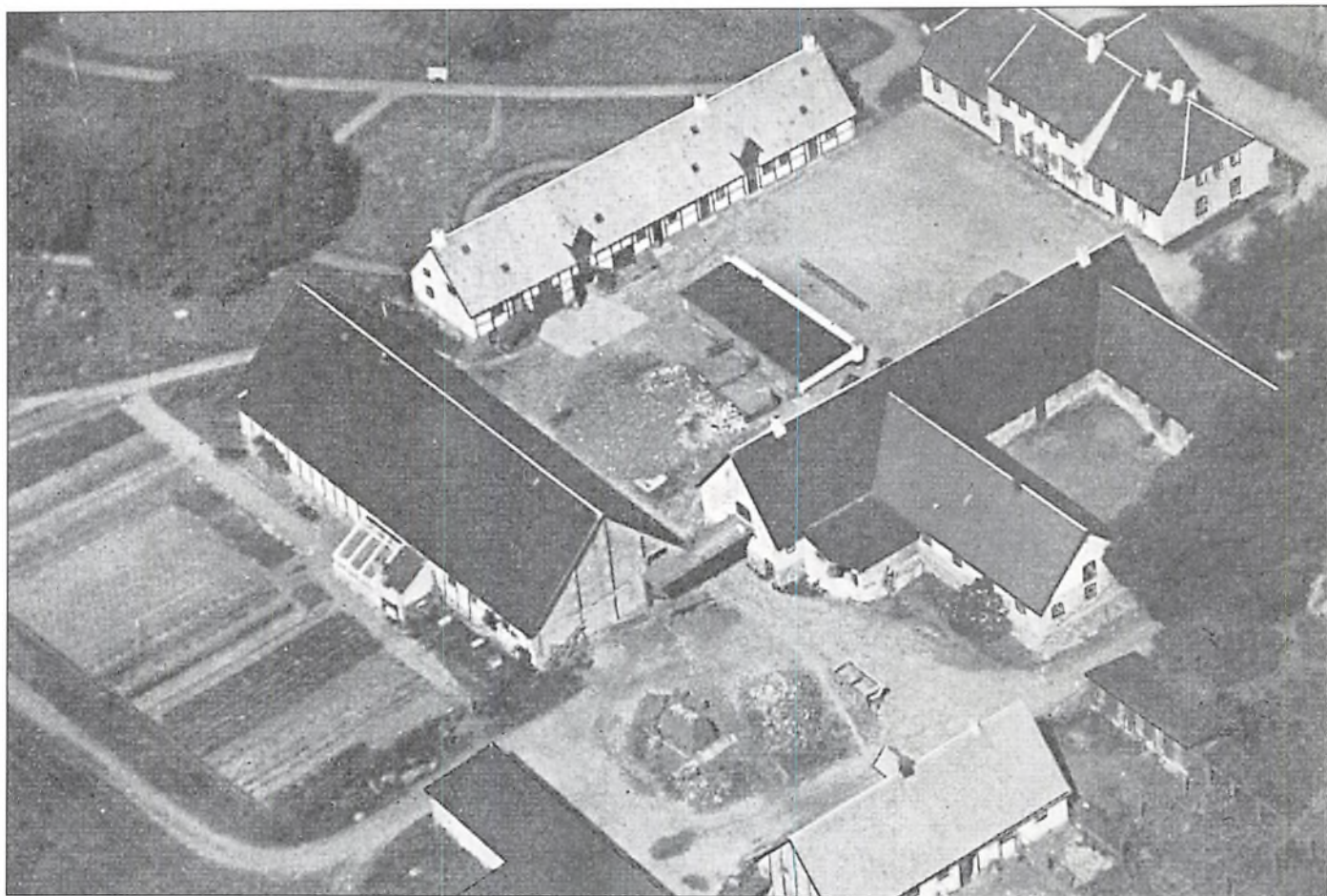

Jens og Anna Jensens Fond

Dansk Slægtsgårdsforening administrerer Jens og Anna Jensens Fond, der uddeler rejselegater til unge, der vil uddanne sig i teoretisk eller praktisk landbrug i udlandet. Legatportioner på 5.000 og 10.000 kr. uddeles til ansøgere, der for at komme i betragtning, er i udlandet mindst 6 eller 8 måneder.

Ansøgning sendes til:
Carl Martin Christensen, Kaaregaard,
Badstrupvej 39, 5485 Skamby.

Skovsgård

Skovsgård o. 1930.

Den middelalderlige herregård lå 600 meter længere mod nord, men da gården blev genoprettet år 1800, blev den placeret på den nuværende plads. Hovedbygning stod først færdig i 1811.

Skovsgård - mellem Slagelse og Fuglebjerg - er ikke nogen anseelig herregård, nærmest en stor proprietærgård, som er overset i de fleste historiske fremstillinger. Her fortælles om gården, møllen og om julen hos den tidligere ejer, frk. Anna Fabricius.

Historien

Skovsgård, der har været i slægten siden 1848, har en interessant historie, men dens skæbne har været, de gods-koncentrationer som både kong Frederik den Anden og kong Frederik den Fjerde gennemførte omkring Antvorskov.

For mere end 500 år siden tilhørte Skovsgård Anders Basse, og efter ham Michael Andersen Basse. På reformationstiden var Ivar Lykke ejer, og efter ham Christoffer Lykke til Buderupholm i Himmerland, med hvem kong Frederik den Anden handlede.

Christoffer Lykke afstod i 1581 Skovsgård med Snoge Mølle og bøndergods til kongen, og til gengæld fik han Grinderslev Kloster i Salling.

I den vurdering, der blev foretaget før mageskiftet, nævnes, at Skovsgård havde en teglhængt hovedbygning og en mindre stråttækket sidebygning samt gode stråttækte bindingsværksbygninger til avlsgården. Der var en god frugt-have, en god humlehave og en smuk fiskedam. Gården var omgivet af grave.

Beliggenheden var 600 meter nordligere end den nuværende Skovsgård, og stedet kan endnu påvises.

Den gamle kongevej fra Antvorskov Slot til Vordingborg Slot - Valdemarsvejen - løb tæt forbi Skovsgård eller muligvis gennem Skovsgård. Det var den ideelle jagtgård, og nu var det kongens ejendom.

Kong Frederik den Anden har opholdt sig her, for flere af hans breve er dateret på Skovsgård.

I midten af 1600-tallet blev gården drevet af major Steenberg, og efter hans død fik arvingerne skøde på gården for penge, som Steenberg havde til gode. Gården blev handlet nogle gange, hvor efter kongen i år 1693 købte gården tilbage.

Kong Frederik den Anden købte i 1581 Skovsgård, da han samlede meget gods omkring Antvorskov til en vildtbane (jagtområde). Kongen har flere gange taget ophold på Skovsgård, dengang det var en borg på et voldsted med grave. Det ved vi fordi han har underskrevet nogle breve, mens han var på her. (Tegning: Trygve Petersen.)

Ved opdelingen af Antvorskov Krongods i 1774 blev Skovsgård en del af 2. hovedgård - Gimlinge. I jordebogen udgjorde Skovsgårds tilliggende 11 tdr. hartkorn ager og eng samt knapt 1 tønde hartkorn skov.

Ved auktionen over Antvorskov i maj 1774 blev Anders Dinensen, Trudsholm ejer af såvel 2. og 3. hovedgård - Gimlinge og Lystager, og lagde dem sammen til Gyldenholm hovedgård.

I år 1800 solgte justitsråd Anders Dinesens søn, Jens Kraft Dinesen, Gyldenholm til justitsråd Peter Johansen de Neergaard, Ringsted Kloster og stiftamtmand Christoffer Schöller von Bülow, Tybjerggård.

De delte Gyldenholm, så Peter Johansen de Neergård fik Skoven og Skovsgård og Schöller von Bülow beholdt selve Gyldenholm. Fæstegodset solgte de i fællesskab i 1801.

Skoven beholdt de Neergaard, men selve gården blev solgt til den hidtidige forvalter Niels Thomsen. I 1808 overlod han gården til Georg Johannes Rørby, der var forpagter af Fuglebjerggård og ejer af Krummerupgården. Rørby solgte i 1810 Skovsgård til generalkrigskommissær Hagen Christian von Astrup.

Den 19. juni 1811 solgte von Astrup til købmand Carl Ferdinand Munthe.

Skovsgård hovedgård bestod på det tidspunkt af 11 tdr. hartkorn ager og eng, Snoge vandmølle - takseret til knapt 5 tdr. hartkorn, og noget ufrijord af en nedlagt gård i Esholte. Ialt hørte der 216 tdr. land til gården.

I handelen fulgte Rentekammerets privilegium "Til en hollandsk mølles opførelse på ejendommen, som allernådigst måtte formale gryn og fin med imod vandmøllens nedlæggelse, men stampemøllen og hestemøllen forbliver ved ejendommen".

I skødet står: Hovedbygningen, som er under opførelse, gøres færdig inden nytår. "Overtagelsesdagen skulle være 1. november 1811.

Købmand Munthe solgte 29. januar 1813 Skovsgård til grosserer Joseph Nathan David. Året efter erhvervede major Jens Peter von Jensen Skovsgård. Han havde året før købt Gyldenholm og i 1814 fik han en parcel af Antvorskov Hovedgård.

Jens Peter von Jensen var major i Det kongelige Livjægerkorps og udnævntes til oberstløjtnant i 1827.

Den 31. december 1829 døde han, men enken Cecilia Warming beholdt gårdene.

Oberstløjtnantinde von Jensen, som Cecilia Warming blev kaldt, solgte i 1840 Skovsgård til Hans Hansen, ejer af nabogården Carhrineholm, derefter gik Skovsgård tilbage til enkefru Jensen, som i 1842 solgte til postsekretær Bojesen. Med gården fulgte hestemølle, vindmølle, stampeværk, skov og seks huse.

I 1846 blev Skovsgård købt af cand. jur. Gustav Schmidt. Den 17. december 1848 købte ritmester Edvard Fabricius (1809-1850) Skovsgård, og efter hans død i 1850 beholdt enken, Hanne Fabricius f. Steinmann, gården indtil 1870, da sønnen Peter Frederik Fabricius (1842-1917) overtog den.

Skovsgårds ejer blev gift med Tofa Qvistgaard, der arvede Lyngbygård. Efter godsejerens død i 1917 deltes besiddelserne, og datteren Anna Henriette Elizabeth Fabricius (1876-1968) arvede Skovsgård.

Frk. Fabricius var meget glad for Skovsgård og møllen var hendes stolthed.

Nevøen - kammerherre Peter Fabricius, Lyngbygård var gennem mange år hendes landbrugsfaglige støtte, og han arvede Skovsgård i 1968.

I 1986 overdrog kammerherre Fabricius Skovsgård til datteren, Benedicte, gift med civilingeniør Steen Lading, og de flyttede ind på gården.

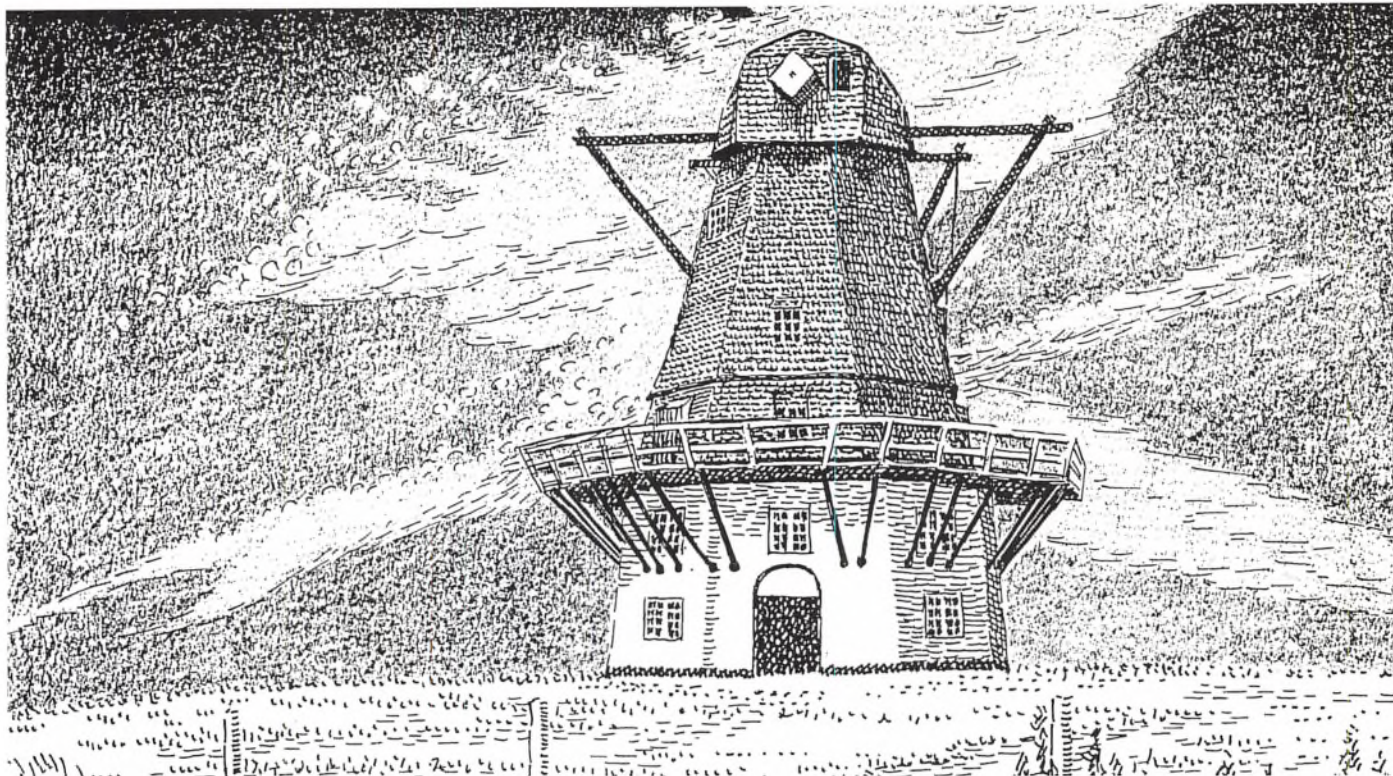
Benedicte Lading døde i maj 2003, og Skovsgård ejes nu af Steen Lading.

Driften

Til Skovsgård hører 130 ha. 90 ha ager og 40 ha skov. Agerjorden er forpagtet af nevøen - godsejer Peter Melchior, Lyngbygård.

Steen Lading passer selv skoven.

Benedicte og Steen Lading skabte et stutteri og etablerede hestestaldning. Der er 40 heste på gården.

Skovsgårds mølle er en af de største hollandske møller i landet. Den blev opført i 1817 til afløsning af Snoge vandmølle.
(Tegning: Ellen Valentin.)

Slægtsgårdstavlen

På hovedbygningens gårdside er anbragt en sandstenstavle, hvor der øverst ses en hollandsk mølle og nedenunder står:

Edv. Fabricius

1848-1850

Hanne Fabricius

1850-1870

Peter Fr. Fabricius

1870-1917

Anna Fabricius

1917.

Møllen

Det privilegium til at opføre en hollandsk mølle, som Hagen Christian von Astrup opnåede i 1811 blev udnyttet af major Jens Peter von Jensen i 1817. Denne hollandske mølle er blandt de ældste og største hollandske møller i landet.

Den hollandske mølle afløste den lille vandmølle, der hed Snoge Mølle. Denne vandmølle blev omtalt i 1458, da Torben Bille solgte halvdelen af møllen til Axel Lagesen. Under svenskekrigene i 1657-1660 gik det hårdt ud over mange vind- og vandmøller, for ødelagdes et lands møller, så generede man folk mest. I det monopoliserede system havde man ikke andre steder at få malet sit korn. Svenskerne rørte ikke Snoge vandmølle, for besigtigelseskommissionen skrev i 1660, at møllen var skikkelig ved magt.

Snoge mølle havde hørt til Skovsgård, men i matriklen af 1664 omtales Jørgen Møller som ejer og bruger. I modelbogen, der udarbejdedes i forbindelse med det store hartkornsmatrikel efter 1682 er Skovsgård anført som ejer, mens brugeren hed Jørgen Ibsen.

I Møllebogen, som blev skrevet efter matrikuleringsens afslutning i 1688, står:

"Snoge Mølle har en liden og meget ringe nedfaldskværn. Vandet kommer fra nogle moser, som altid mest er tørre. Kan undertiden have vand til 3 - 4 skæppers kornmaling, og undertiden hele året omkring ej kan males noget lidet i foråret, må derfor til sin egen fornødenhed på andre steder lade male. Mølleren ernærer sig ved avling og et vænge."

Den ringe vandmængde ved mange vandmøller og forbuddet om vandmøllernes opstæmmede mølledamme om sommeren medførte anlæggelsen af hestemøller og især vindmøller. Stubmøllerne er ældst, kendt fra 1200-tallet. De store hollandske møller kom hertil i 1700-tallets anden halvdel. De hollandske møller havde meget større kapacitet, for teknikken var en anden.

I 1710 udskrives en krigsskat, en ekstraskat på kobbertøj, og mølleren i Snoge Mølle må betale for en bryggerkedel, og møllen omtales da som vel og god.

I amtmandsindberetningen fra 1761 står, at Snoge Mølle er en græsmølle, som alene kan male om vinteren.

Den store hollandske mølle, der stadig kaldes Skovsgårds Mølle var længe i brug, og der opstod et bageri ved siden af Skovsgård.

Nu er bageriet indrettet til museum for det gamle håndværk og møllen benyttes til udstillinger. Skovsgårds Mølle har gemmen en årrække stået uden vinger og møllehat, men der er store planer om at retablere møllen.

Bagerimuseet

I 1842 oprettedes et rugbrødsbageri til gårdens eget brug i bygningen ved den gamle Snoge vandmølle, og i 1851 fik bageriet kgl. bevilling til også at bage fint brød (hvedebrød). Samtidig blev det offentligt bageri.

I 1903 flyttedes bageriet med bolig til en beliggenhed nord for for gården. Bageriet blev forpagtet ud, og det var i drift indtil 1973.

Efter at bageriet havde stået tomt i 17 år tog lokale kræfter fat på at skabe et bagerimuseum, som åbnede i 1992. Bagerimuseet og Skovsgårds hollandske mølle er værd at se, og på museets hjemmeside kan man finde yderligere oplysninger. WWW.Skovsgaardmoelleogbagerimuseum.dk.

Julen

Fra 1956 til 1960 var Ingrid kokkepige på Skovsgård. Hun fortæller, at i hendes tid var der kun en stuepige og en kokkepige, mens der tidligere også havde været husjomfru.

Inden jul blev der slagte nogle grise, og alle husmandsfamilierne fik en kurv med julesul. Til venne- og bekendtskabskredsen var der en hjemmeslagt and til hver familie.

I hverdagen var frk. Fabricius en økonomisk natur, men der manglede ikke noget, og hun var meget hjælpsom.

Var frk. Fabricius hjemme i julen, kørte chaufføren altid for hende og gæsterne til juleaftensgudstjenesten i Boeslunde kirke, hendes barndomskirke, og ikke til den lokale Kirkerup kirke. Juleaften serveredes risengrød, andesteg og stegte æbler med marcipan.

Juledag var der en traditionel frokost, hvor den varme ret altid var høns i asparges. På Skovsgård var et meget stort aspargesbed, der lå mellem vejen og møllen.

Nytårsaften serveredes først en fiskeret, derefter kogt torsk og til dessert hjemmebagte Napoleonskager.

Ved midnat var der punch og æbleskiver.

Juletræet var en rødgran, der var pyntet med røde lys og røde æbler, for sådan var barndommens træ. Bag træet var ophængt snore med vat, så det så ud, som om det sneede. Ingrid fortæller, at hun et år til jul fik 6 viskestykker af hørlærred, som frk. Fabricius havde købt i København. De andre år var det også gode og praktiske ting.

Ingrid fortæller, at frk. Fabricius havde en søster, der jævnlig kom på besøg over flere dage, og en gang spurgte søsteren: "Serverer du aldrig hummer?"

Værtinden svarede: "Ikke fordi du bor her!"

Som kokkepige skulle Ingrid hver dag lave frokost til ejeren og forvalteren, og varm mad til fodermesteren og hans medhjælper. Til aften var det middag til herskabet og kold mad til fodermesteren og medhjælperen.

Til slut beretter den tidligere kokkepige, at frk. Fabricius havde to puddelhunde, der fulgte hende overalt. I den såkaldte Fredsskov lidt øst for haven var frøkenens sidste ridehest begravet, og her lå også hendes tidligere hunde.

OGN

DET FØRSTE JULETRÆ

Traditionen fortæller, at det første juletræ blev tændt på Holsteinborg Slot i 1808.

I julen synger vi: "rør blot ikke ved min gamle jul", men mange af vore juleskikke er ikke så gamle endda.

Juletræet kom til Danmark i 1808, idet lensgrevinden på Holsteinborg, dette år lod det første juletræ opstille på slottet. Juletræet - det grønne træ fra skoven - er blevet den vigtigste bestanddel i julens fest.

Juletræets alder er vanskelig at fastslå. Vi ved, at købmændsgildet i Riga i 1510 pyntede grantræer til markedspladsen, hvor der blev danset om træerne.

I Berlin tændtes det første juletræ i 1780. I Danmark har vi to traditioner, den ene vil vide, at det var på Holsteinborg Slot i 1808 og det andet, at det var i København i 1811 hos familien Lehmann. Men lad os i respekt for Ulrich greve Holstein-Holsteinborgs historiske viden, holde fast i den tradition, der beretter om det første juletræ blev tændt på Holsteinborg Slot.

Der var dog langt fra den tid, da enkelte fornemme familier med internationalt udsyn pyntede juletræer, og til det blev skik i hvert et hjem.

Salmedigteren B. S. Ingemann skrev i 1839 om "grenen fra livets træ, med lys som fugle på kviste."

Peter Faber har juletræet i sin herlige fortælling om "Peters Jul" fra 1866.

H. C. Andersen skrev flere gange om juletræet, bl.a. i "Krøblingen" som han skrev efter en jul på Holsteinborg Slot.

Den gamle forfatter indleder æventyret således:

"Juleaften stod et dejligt pyntet træ i den gamle riddersal, hvor da ilden brændte i kaminerne, og der var hængt grankviste om de gamle skilderier. Her samledes herskabet med gæsterne.

Tidligere på aftenen var allerede juleglæde i folkestuen. Også her stod et stort grantræ med tændte røde og hvide lys, små dannebrogsgløg, udklippede svaner og fiskenet på broget papir fyldt med godtgodter."

I æventyret om Grantræet gives en meget udførlig beskrivelse af juletræets pynt. I toppen var en stjerne af flitterguld og lysene var røde, hvide og blå. Rødt, blå og hvidt er de holstenske farver, og det kan vise tilbage til det sted, hvorfra juletræet kom.

H. C. Andersen lod juletræet have en stjerne i toppen, i Peters jul var der en stork.

Men stjernen er det bedste symbol til træets top. For selv om vore tanker samler sig ved juletræets fod, så gør det ikke noget at man lader blikket glide opad, og tænker på, hvorfor vi holder jul.

Med disse betragtninger, ønskes alle bladets læsere glædelig jul og godt nytår.

Redaktionen.

Christinero

I 1972 skrev Hans Gorrsen, Christiansfeld en beretning om Christina Friedericka von Holstein, der ejede Favervrågård og skabte haveanlægget. Han fortæller:

"Den skygge, dannet af myter og beretninger, der har hvilet i mange år over den gamle Favervrågård i Tyrstrup sogn - fra 1970 Christiansfeld kommune - letter noget ved en smule historisk granskning.

Medens kammerherreinde Christiana Friedericka von Holstein er velkendt i landsdelen på grund af hendes godgørenhed, aner man meget lidt om kammerherre Christian Friederich von Holstein.

Som navnet allerede angiver, stammer han fra en mecklenborgsk adelslægt og er udgået fra Möllehagenlinien. Omkring 1700 indvandrede hans bedstefar til Danmark, giftede sig her og opfostrede en lang række sønner. Den navnkundigste blev Johan Ludvig Holstein, der en tid lang var statsminister, ophøjedes i dansk grevestand og grundlagde Ledreborggrevskaftet ved Roskilde.

To andre sønner interesserer i forbindelse med omtalen af den nævnte kammerherreinde og hendes gemal, nemlig Carl von Holstein, gesant i Moskva fra 1744 til 1746, gift to gange med von Ahlefeldt - og i første ægteskab fødtes kammerherren til Favervrågård, og Frederik Vilhelm, der sad som amtmand i Tønder. Også han var formælet med en von Ahlefeldt, og i dette ægteskab fødtes Christina Friedericka. Herskabet på Favervrågård var således ikke bare fætter og kusine på fædre side, men også på mødren side i familie.

Kammerherren var født i 1741, og allerede 13 år gammel blev han kammerjunker på Gottorp. 21 år gammel udnævntes han til assessor i admiralitets- og generalkommissariatskollegiet. 23 år gammel - i 1764 - blev fætter og kusine gift og to år senere udnævntes Christian Frederich til kammerherre. I 1769 blev han hvid ridder (Storkorsridder af Dannebrogordenen).

Alt tegnede således lyst. Ægteparret fik i 1770 ordenstegenet "l'Union Parfaite" (fuldkommen forening), en orden indstiftet af kong Christian den Sjettes dronning Sophie Magdalene for lykkelige ægteskaber.

Ægteparret købte i 1777 Favervrågård og flyttede ind på denne, og det skyldes måske, at Guldbergæraen efter Struensees fald indledte en udrensning af alt tysk indenfor stats- og embedsstanden, og her er kammerherren ikke gået ram forbi, og han har måske derpå foretrukket at trække sig lidt tilbage. En anden mulighed består: kammerherreinden kan følge sit dybt religiøse sindelag i nærheden af den 4 - 5 år gamle Brødremenighedskoloni Christiansfeld og tilskyndet af det rige åndsliv, der var under opbygning her, have ønsket at bo netop her.

Der var penge nok til huse og åbenbart som arv fra hendes moder, Margareta Hedeveg von Holstein f. Ahlefeldt,

da det ses, at denne ved testamente af 1788 har betænkt både Vidding og Boking herreder i Sydtønder amt med hver 8.000 rigsdaler til fordeling i herredernes sogne til fattige enker og forældreløse børn.

Myterne

Det rolige liv på Favervrågård har sikkert ikke tilfredsstillet levemanden Christian Frederich von Holstein, og derfor har han ved rejser, jagtselskaber og nogen løssluppenhed, som vel var gængs i hine tiders adelskredse, forsøgt at bringe lidt mere morskab ind i tilværelsen. I hvert fald mere end livet med den stille, religiøse hustru har kunne opbringe, og dette kan have givet rig næring til ammestuehistorier.

Lad os kikke lidt på dem

Mordet på en tjener

Kammerherren skal have ombragt sin tjener. Denne mordanklage i folkemunde findes i to versioner, hvad angår motivet.

Kammerherren kom kun sjældent hjem på besøg, og kun når han var i pengeforlegenhed, og ved et praktisk anbragt spejl bag Christina Friederickas stol, formåede han at spille sig de ønskede likvide midler til i tomands kortspil. En tjener skulle have gjort kammerherreinden opmærksom på spejlet, og von Holstein har i raseri herover skudt ham. Man ved, at blodpletter i tjenerens værelse træder frem selv efter at nye gulvbrædder er lagt. Der er bare ingen, der har set dem. - Utænkeligt vil det imidlertid være, at fru til Favervrå med hendes indstilling og asketiske livsform i glæde over mandens besøg har kunnet lade sig forlede til kortspil med så hasarderet indsats, at hendes tab ville kunne dække de udgifter, man tillægger kammerherrens levemandskaber.

Den anden version:

Kammerherren har ombragt en tjener, med hvis kæreste han ventede barn. - Sammenholdt med den tids moralbegreber hos unge piger og kammerherrens sjældne besøg, ikke mindst med vurderingen af de mennesker hustruen ansatte i sit brød, lyder det lidt usandsynligt. Men hvis så var, at de to havde indledt et forhold, så forstod den tids herrer på anden diskret måde sat komme ud af et galant eventyrs følger. Mangen en mindre landejendom er blevet foræret væk til en beredvillig karl for at overtage den slags forpligtigelser. Det har man kendt op til vore dage. Der findes intet i kirkebogen fra 1770 til 1800 i Tyrstrup, der så meget som bemærker et voldeligt dødsfald på Favervrågård.

En tragisk tildragelse indtraf under bygningen af den nye fløj. En arbejder faldt ned og slog sig ihjel, hvorfor denne fløj i mange år kom til at stå ubeboet. Kammerherreinden tog aldrig bolig i den del af hovedbygningen.

Favervrågård blev af kammerherreinde Christina Friedericka von Holstein testamenteret til Brødremenigheden i Christiansfeld, og de overtog gården i 1812. Gennem mange år blev gården forpagtet ud, men nu ligger den gamle gårds bygninger i forfalden og er tilgroede. Jorden dyrkes, men bygningerne får lov at falde sammen. Ejeren tager indtægten, men holder ikke den snart 200-år gamle arv ved lige.

Tildragelsen har måske med årene "opdigtet" mordet, skønt kammerherren forlængst var gået ind til de evige jagtmarker, da ulykken indtraf.

Ægteskabet

Kammerherren skal have taget sin kusine til ægte på grund af pengene.

"L'Union parfaite" synes at modbevise dette. Den tids unge - de var begge 23 år - havde langt mindre kendskab til livet og dets problemer end unge af i dag. At ægteskabet blev mislykket efter overleveringen kan måske skyldes, at den unge kvinde har villet "redde" den unge mand, og den unge mand ville løsrive den unge kvinde fra hendes religiøse verden, hvortil hun var så fast bundet. Den smukke orden blev udstedt efter kun seks års ægteskab og det har åbenbart været for tidligt.

Hestesko af sølv

At kammerherren er blevet bortvist fra København, fordi han lod sine heste besko med sølvsko og kun med ét søm, for at de skulle tabes under hans ridt gennem byen, kan godt have været hans egen storpralende undskyldning for at være frataget sine embeder under tyskerudrensningen, og således ikke have mere at søge i hovedstaden efter at være flyttet til Favervrågård.

Vilde liv

Holsteins vilde liv skal have nedbrudt hans helbred. Tager man gennemsnitslevealderen med i betragtning, var denne omkring 1900 55 år, i 1860 kun 44 år og har i hvert fald ikke ligget højere, da kammerherren døde i 1798. Med sine 57 år måtte han siges at have været en temmelig gammel mand. Han blev iøvrigt bisat i Sct. Ægidii kirke i Lübeck.

Konklusion

Mytedannelsen om kammerherre Christian Frederik von Holstein må nok ses på baggrund af almuens mangel på samtalestof, hengivenhed for den velgørende Christina Friedericka - parret med en del misundelse over hans lystige og glade levevis.

Kammerherreinden

Ud over kammerherreinde Christina Friedericka von Holsteins i alle måde dybe religiøse livsmønster og godgørenhed er der ingen steder noget historisk materiale at finde om denne særprægede og stille levende kvindeskikkelse.

Grunden til tilbagetrukketheden - efter overleveringen - skyldes, at hun var koparret, og heri ligger vel nok også årsagen til, at der intet billede findes af hende.

Kopper svang dengang sin svøbe over Europa. Indtil vaccinationen begyndte i det 19. århundrede, skal sygdommen have kostet flere menneskeliv end de blodigste krige og koleraen tilsammen. I det 18. århundrede døde således ikke mindre end 16 fyrstelige personer i Europa af kopper. Sygdommen har således på den tid været yderst almindelig.

Anser man i dag Christina Friedericka von Holstein for at have været religiøs sværmerisk, tror jeg, at man vil revidere denne opfattelse, dersom man gennemlæser hendes testamente. Der er intet der peger i den retning. Tværtimod står hun med begge ben på jorden, ja man kan sige, at hun står bedre forankret, end man kunne forvente af en rig adelsdame.

Kammerherreinden købte ikke på nogen måde aflad ved hendes godgørenhed, den var hun åbenbart opfostret med gennem modermælken.

Ved en inderlig gudhengivendhed overvandt hun livets tilskikkelser af hvad art, de end syntes at være.

I hendes testamente synes jeg at finde svaret på, hvem - eller måske bedre - hvad hun var".

Testamentet

Hans Gorrsen har oversat testamentet fra tysk kancellisprog, og det har følgende indledning:

"I den hellige og højpriste treenigheds navn.

Når jeg Christina Friedericka, enkekammerherreinde von Holstein født von Holstein - til Favervrågård - har overvejet mit eget menneskelige livs rigtighed og betragtet, at skønt døden er enhver vis, dog timen ukendt, så føler jeg mig, så meget mere som min afsked fra dette jordeliv står i Guds hænder, og jeg for tiden er løst fra alle jordiske sorger og forretninger, og alene kan rette og lede mine tanker mod det himmelske og evige, foranlediget til og har besluttet i nærværende testamentariske disposition at bekendtgøre, som min sidste vilje, hvorledes der skal forholdes med mine timelige værdier efter min i Guds hånd stående dødelige bortgang.

Jeg gør dette herved, Gud være lovet, med fulde åndskræfter i behold, ved fri vilje efter den mig under dato: København, den 1. april 1797 tildelte allerhøjeste tilladelse, idet jeg bemærker, at jeg ingen pårørende har, hvem jeg lovmæssig er bundet og forpligtet til at efterlade nogen arvelod.

Kapellet og foran gravmindet over kammerherreinde Christina Friedericka von Holstein.

Og vil jeg nu først bringe den Højeste min skyldige lovsang og takkeoffer for alle de gennem mit liv viste, utallige velgerninger og overgiver mig endvidere i tro og tillid til ham og hans beskyttelse og bistand i de mig endnu tilbageværende levedage, altså anråber jeg ham indstændig, at han i min dødstime vil være mig nådig og vil mig for min frelsers fortjenester og Jesu Kristi skyld tage til sig i Himmelen. Amen."

Derefter følger bestemmelserne. Og punkt 1 lyder:

"Mit afsjælede legeme lægges i en dobbeltekiste, hvoraf yderste skal være gjort af mahognitræ, anstændigt klædt, dog uden pragt, af mine folk bæres til mit hvilested, og i følge med mig ved allerhøjeste kongelige bevilling tildelte tilladelse bisættes i min have på den af vedkommende bekendte plads i lunden. Af min eksekutor skal det derefter afhænge, på bekostning af mine efterladenskaber at indrettet gravstedet passende, varig vedligeholde og forsyne med et prunkløst monument af marmor."

Derefter følger bestemmelser om kontant arv til en lang række personer og institutioner.

I punkt 5 står:

"Min gård i Favervrå, fremtidig under navne "Christinano", testamenterer jeg Brødremenigheden i Christiansfeld med samtlige dertil hørende bygninger og jordarealer tillige med samtlige i det nye hus værende stole, sofaer ovne, spejle, borde og kobberstik, desuden alle og ethvert til det store haveanlæg hørende redskab, indbo, udsmykning og andre inventarstykker såvel som alle inventarstykker hos mine forpagtere efter forpagtningstidens udløb.

Herover forpligter jeg vedkommende:

- Indrømme mit tyende på livstid som forudbemærket det gamle hus med nødvendig havejord.
- Kun at lade stille og rolige personer, menigheden bekendte, bo i de øvrige beboelsesbygninger.
- At passe den store have med sine anlæg og sørge for en bestandig bevarelse af begravelsesstedet, hvortil jeg desuden stifter og overdrager Brødremenigheden i Christiansfeld, de årlige indtægter af 166 rigsdaler og 32 skilling fra min på lensbasis arvepagtgård.
- Hverken at sælge det hele eller dele af jordarealet nogensinde. Overdragelsen af det hele skal finde sted senest et halvt år efter min død."

I et efterskrift skriver Hans Gorrsen:

"Med dette tesstamente aflives myterne om, at Christina Friedericka von Holstein skal være balsameret og med sig i graven have fået sin ridehest, 2 hunde eller hvad der i folkemunde er blevet påstået. Kammerherreinden minuttøse affattelse af, hvorledes alt skal ordnes efter hendes død, nævner intet herom, og det kan heller ikke tænkes, at hendes kuratorer ikke nøje har fulgt, hvad hun i sit testamente har nedfældet.

Derimod bekræfter det, at da kammerherreinden dør 71 år gammel, var hun en stenrig dame. Rigsdalernes kurs i forhold til nuværende kronens købekraft lader sig vanskelig

fastsætte, men når man til sammenligning nævner, at samtlige told- og skibsaftgifter i Haderslev 1824 samlet indbragte ca. 20.000 rigsdaler, får man en anelse om kammerherreinden formue, idet hendes kontante midler i testamentet er tre gange større. Hertil kommer fast ejendom."

Gården i Faverrå

Den gård i landsbyen Faverrå eller Faverrå, som Christina Friedericka von Holstein testamenterede til Brødremenigheden var ikke nogen herregård, men en stor selvejergård.

I værket Større danske landbrug bind VIII fra 1936 oplyses, at der hører 91,2 ha til gården, 44 ha ager og 46,2 skov. Gården var dengang forpagtet af H. Andersen. Han havde overtaget forpagtning efter faderen i 1911, og faderen havde siddet med Faverrågård i forpagtning i 52 år. Gårdens tre avlslænger er sammenbygget, og ligner en almindelig gårds. Derimod er hovedbygningen et større kompleks.

Hovedfløjen, der udgør den fjerde længe i gårdanlægget, var opført i bindingsværk, men er senere delvist erstattet af grundmur. Der er frontispice mod øst til gårdspladsen. Fra den sydlige ende udgår en sidefløj mod vest, som blev opført ganske kort før kammerherreindens død. Den er også i en etage, men har gennemgående frontispice.

Det er meget vanskeligt at danne sig et billede af især hovedbygningen. Det hele er tilgroet, og bag al det grønne gemmer sig intet Tornerose slot, men noget der leder tanken hen på en ruin.

Det er utroligt, at ejeren - Brødremenigheden - ikke har taget bedre vare på deres arv.

Testamentet bestemmelse: "Hverken at sælge det hele eller dele af jordarealet nogen sinde." kan selvfølgelig være en hindring for at redde den historiske gård, men når ejeren kun har ladet stå til, så kunne det være ønskeligt, om en initiativrig ung forretningsmand, der kunne finde på at købe et slot i udlandet, i stedet ville interessere sig for den meget spændende hovedbygning til Faverrågården!

Christinero

Kammerherreinde von Holstein anlagde 300 m nord for Faverrågård et haveanlæg, som hun gav sit eget navn "Christinero". Dette anlæg blev udformet efter den romantiske haves idealer med snoede gange og lysthuse. Af de mange pavillioner er kun bevaret to. En fornem, gråmalet tempellignende klassicistisk træbygning med højt kuplet tag og fremskydende portikus og et gulmalet kapel også opført i træ, men her er stilen gotisk. Foran kapellet er kammerherreindens begravelse, hvorover er rejst et fornem

sandstensmonument i form af en rund obelisk med urne i sørgeflor, stående på et høj firesidet fodstykke, prydet med marmorrelieffer.

Den romantiske havestil eller den engelske havestil er barokhavens modsætning. Den blev skabt i begyndelsen af 1700-tallet med baggrund i det engelske landskabs åbne vidder og bløde bølgende former, og den engelske overklasses interesse og sans for den frie natur. Man må også tage højde for, at den engelske styreform var en anden end enevældens. Den engelske konge var ikke solkongen, der herskede suverænt over sine undersåtter, han havde parlamentet at tage hensyn til.

Barokhaven var et magtsymbol, der udtrykte tidens politiske styreform, enevælden, men den viste også, at man anså mennesket for at være naturens hersker, der skabt i Guds billede repræsenterede den højeste magt på jorden, som Erik Westengaard skriver i bogen "Tankefulde haver".

En anden væsentlig faktor bag den romantiske have var deismen, en trosretning der opstod i begyndelsen af 1700-tallet, og som fik stor indflydelse på den engelske kirke. Deismen var en forholdsvis ny naturreligøsitet, som ikke direkte afviste Gud, men som i modsætning til den katolske tro og protestantismen mente, at Gud ikke med mirakler kontrollerede verdens gang. Deisterne opfattede Gud som den, der havde sat det hele i gang og som naturens ophavsmand, der ved skabelsen havde en plan, men som efter skaberværket uden indblanding lod alt gå videre.

Det er resterne af et sådan haveanlæg man kan iagttage, når vejen falder forbi Christinero.

OGN

Det tempellignende lysthus i Christianero.

THOMAS KINGO OG LØVE HERRED

Af Helge Christiansen.

Det er almindeligt kendt, at Kingo var en betydelig salmedigter, og han har da også 82 salmer med i Den danske Salmebog (2003). Den 14. oktober 2003 var det 300 år siden, at Kingo døde, og derfor er der nu grund til at gennemgå hans tilknytning til Vestsjælland, hvor han opholdt sig i 9 år. Kirke Stillinge hørte indtil 1807 til Løve Herred i gejstlig henseende, og i matriklen 1664 er Stillinge sogn anført under Sæbygårds amt. Løve Herred udgjorde den sydligste del af Holbæk Amt.

Men først Kingos liv i store træk: Han blev født i den nord-sjællandske købstad Slangerup i 1634 som søn af en væver. 24 år gammel tog han teologisk embedseksamen, og efter nogle år som huslærer på Vedbygård i Ruds Vedby fik han i 1662 embede som kapellan for den aldrende pastor Worm i Kirke Helsinge/Drøsselbjerg. Her blev han forelsket i præstens unge kone Sille Balkenborg, og til hende skrev han et glødende elskovsdigt: Crysillis. 1668 fik han embede som sognepræst i Slangerup, og så kunne han gifte sig med sin Sille, der i mellemtiden var blevet enke. 1677 blev han biskop på Fyn, og 1694 blev han også godsejer ved at gifte sig med den 29-årige Birgitte Balslev. Hun var ejer af Fraugdegård, der dengang var et gods med 3-4000 tønder land. Kingo døde i 1703, 68 år gammel.

Som nævnt blev Kingo huslærer på Vedbygård, der dengang var ejet af Lene Rud. Her var en godsinspektør Karsten Atke, hvis bror var borgmester i Kingos fødeby Slangerup. Omtrent samtidig med Kingos ankomst til Vedbygård i 1659 vendte to voksne sønner på gården tilbage fra udlandet. De to adelige junkere syntes godt om den livlige huslærer, de spadserede sammen og diskuterede tidens spørgsmål, og de lærte ham fægtekonsten, hvad der nok kunne være brug for dengang under svenskekrigen 1659/60.

Det varede heller ikke længe, før Kingo fik brug for sine færdigheder. En dag indfandt en svensk kornet sig på Vedbygård og lod uden videre en hoppe trække ud af stalden. Kingo trådte imidlertid hen til ham og fremviste et beskyttelsesbrev for gården, som de havde fået fra den svenske konge gennem borgmesteren i Slangerup. Men da brevet blev afvist, gik Kingo løs på svenskeren så drabeligt, at denne til sidst faldt over sine egne sporer og måtte bede om pardon.

De to sønner var vidne til denne scene, men da de alle tre bagefter spadserede en tur i parken, listede kornetten sig ind på dem og affyrede sin pistol mod Kingo, så kuglen gik gennem hans kæbe, men heldigvis uden at såre ham alvorligt. De to sønner for da løs på svenskeren, rev ham af hesten og gennempryglede ham.

Under opholdet på Vedbygård begyndte Kingo at skrive digte. Et af dem hedder "Nævetud og Knud herud". Det skildrer juleoplevelser 1660, den første jul efter svenskekrigen, hvor befolkningen var begyndt at ånde lettet op efter krigens rædsler. Også fra Kingos tid som kapellan i Kirke Helsinge er der bevaret nogle lejlighedsdigte. To af dem vedrører Løve Herred og skal derfor nævnes her.

Sæbygårds koklage hedder et 30 sider langt digt, som Kingo

skrev i anledning af, at en tyr døde på Sæbygård ved Tissø. Ordene er lagt i munden på tyren og køerne og er her gengivet i nyere stavemåde:

Vi hornede køer til Sæbygård –
er første linie, og senere hedder det:
Da være verden det bekendt,
vor sorg er ej så ringe,
langt mindre nød er mangen hændt,
som klager dog til tinge.

Vor gamle kalvefader der
sit liv dog måtte sætte,
hans store krop og knogler her
ved døden bleve trætte.

I digtet påpeges det, at tyren var af fin afstamning:

Hans fader var en ærlig tyr,
hans moder var et malkedyr.
Naturen havde intet spart,
af hvad der burde være
på ham, alt efter tyre art,
det havde han med ære.

En vagabond kommer forbi og står og støtter sig til sin stok,
mens han beundrer tyren:

Bag rumpen lod han kæppen stå
og holdt så ganske stille
og med forundring flittigt
beser de tyre-dyder,
som af hans svirende pande sig
ved hvert et hår udbryder,
han dømte straks, han herre var
for alle kræmmer drenge
udaf den pung, som mellem lår
på ham måtte hænge.

Tyrens gode egenskaber bliver opregnet: Han drak sig aldrig fuld i brændevin, han hverken røg eller brugte snus. Han spildte ikke tiden med at rafle eller spille kort, men var en skikkelig og rar tyr, der var opmærksom overfor køerne. Han blev derved far til så mange kalve, at rentemesteren havde grund til at være meget tilfreds med ham. Efter en del år bliver tyren så kastreret:

Da tænkte han omsider sig
til rolighed at give,
og at han ville endelig
en ordensbroder blive.
Han dermed lod sig skære ud
og til kapun at gøre,
at han så kunne som en stud
et munkelevned føre.

I sådan hellig munkestand
han nogen tid henlevet,
og det var skade, at ej han
en kardinal var blevet.

Hvis paven havde kendt noget til tyren på Sæbygård, var han nok blevet helgenkåret. Men i stedet beslutter rentemesteren, at han skal sælges og være trækstud i København.

Sæbygård, der har givet navn til Sæbygårds Amt, var den-

gang ejt af rentemester Henrik Müller. Det var derfor rentemesteren, der bestemte over tyrens skæbne. Tyren anråber også Karsten Atke om hjælp, da han før har hjulpet tyren, især under svenskekrigen. Da staldkarlen trækker tyren ud af stalden, vrider den sig løs og styrter sig ud i fiskedammen og drukner. Digtet slutter med et gravskrift:

Her ligger tyr til Sæbygård
imod enhvers indbildning,
som gjorde kalve mange år
og døde dog som gildning.

FINIS.

Det andet digt, som bør nævnes i denne forbindelse, er på 14 sider: Karsten Atkes afsked fra Løve Herred. Her opregnes alle de kønne og historiske steder, som Karsten Atke nu vil rejse væk fra: Esbern Snares gamle stenbygninger, Tissø med de mange fisk, markerne med rådyrene og alt det andet vildt, de smukke skove og ikke mindst: de mange gode venner. Karsten Atke var som nævnt godsinspektør på Vedbygård i 1659, men ved sin afrejse i 1669 boede han på Sæbygård med udsigt over Tissø. Kingo skriver:

Jeg sværger, at jeg tænker tit
på jeres livlige stue,
hvor man af vestre vindue vidt
den dejlige sø kan skue.
Hvoraf det kommer, at I kan
det dejlige sted kvittere,
hvis lige få er her i land,
forundrer mig og flere.

Karsten Atke var uundværlig for rentemesteren:

Det ganske len er jo henlagt
i jeres hånd at råde,
af rentemester har I magt,
på bedste vej og måde:
Når rentemester selv er her,
da ser vi eder være
hans anden hånd, hvor end han er,
han kan jer ej ombære,
når han igen sig rede gør
og fra os sig begiver,
da er I det, som han var før,
enhver jer lydig bliver.

Blandt de stednavne, som nævnes i digtet er Gørlev, Helsing, Rye og Ulstrup. Skovens løvsal kalder Kingo for løvsal.

En svag tilknytning til Løve Herred har også Kalotvisen, idet den først blev skrevet af Jacob Worm, Kingos hustrus stedson fra Kirke Helsing præstegård. Jacob Worm var fornærmert over, at Kingo ikke ville tage huen af, når de mødtes, hvorfor han skrev en smædevisen på 10 vers. Her skal citeres det første og det sidste vers med en nyere stavemåde:

Jeg ved en kalot,
en gejstlig at bære, han nylig har fået,
den sidder på toppen af hans hoved så fast,
han kan den for ingen aftage med hast.
Den varmer hans pande, det gør ham så godt,
at bære kalot.

Gå aldrig dermed,
men lav dig en fluesmæk deraf vel bred,
og når du på kroen har drukket dit øl,
tag vand i kalotten, og halsen iskyl,
og når du om natten behøver en pot,
da brug din kalot.

Kingo svarede igen med en lang vise i samme versemål:

Hvis er den kalot,
du æsel optegner så ilde til spot,
og laster, den sidder på hovedet fast,
fordi den ej for dig aftages med hast,
den varmer mit hoved og gør det så godt,
du lumpen hundsfoot!

Hundsfoot var et af tidens værste skældsord, det er en tævehunds kønsdele. Kingo fortsætter med sine fornærmelser i det følgende. I vers 5 hedder det:

Du var i betryk
om ikke du havde din spanske paryk,
der kunne bedække dit skaldede svin,
som mæsker dig daglig med øl og med vin,
og altid opspinder til galskab en tot,
du lumpen hundsfoot.

Jacob Worm fornærmede ikke kun Kingo, også kongen gik han for nær, så han endte sine dage som forvist til Trankebar, den danske koloni i Indien.

Litteratur:

Thomas Kingo: Samlede Skrifter. I. 1975.

Villads Christensen: Vedbygaards Historie. Lohses Forlag 1939.

Dansk biografisk Haandleksikon.

Jacob Worm: www.kalliope.org

NYT FRA KREDSENE

Sjælland Syd

Kredsen havde sin årlige "skoledag" den 8. november på Bogø Kostskole/Idrætsefterskole Grønsund.

Viceforstander Peter Mikkelsen bød velkommen og gav en kort orientering om skolen og dens historie. Derefter fortalte politimester Signe Justesen, Ringsted om sit liv som kvindelig politimester. Efter hendes indlæg kom der flere aktuelle spørgsmål om politiets arbejde.

Det var tid til en pause, og i den blev de 66 fremmødte medlemmer vist rundt på skolen.

Efter en dejlig middag var der sangtime med Mønkoret, og derefter holdt Dansk Slægtsgårdsforenings landsfor-

mand, Carl Martin Christensen, foredrag over emnet: "Hvor går dansk landbrug hen?"

Derefter var det slut på en både indholdsrig og hyggelig dag.

Solvejg Holtet-Kristiansen

Himmerlandskredsen

Kredsen har haft sit traditionelle julebowling med efterfølgende spisning i Års. Selvom fremmødet var vigen- de, havde medlemmerne en både morsom og nærende aften.

A. C. Winther Hansen

Returadresse: Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv

Sløjfekorset

Ved midsommer synger vi: "Vi elsker vort land, når den signede jul", derfor må det ved juletid være passende, at interessere sig for Sct. Hans.

Navnet Sct. Hans bruges i daglig tale mest som betegnelsen på et hospital ved Roskilde eller i forbindelse med Sct. Hans aften.

Sct. Hans dag - den 24. juni - er ikke mere hellig for os end den foregående aftenes festligheder.

Egentlig er det Johannes døberens fødselsdag vi fejrer. Kirken fastsatte Jesu fødsel til midvinter og Johannes Døberen, der var gået et halvt år forud, fik sin fødselsdag ved midsommer.

Det er interessant at tænke på den evige vekslen de to halvår og deres symbolske betydning. Fra Johannes Døberens fødseldag til Jesu fødselsdag bliver det mørkere og mørkere, og når mørket er tættest, fejrer vi Jesu fødsel, hvorefter det bliver lysere og lysere.

Ligesom middelalderens riddere havde deres våbenskjolde som kendetegn, fik helgenerne deres særlige mærker eller attributter.

Johannes Døberen fik også et mærke, og Sct. Johannes eller Sct. Hans våben er det, der bedst kendes fra vejskilte, der viser hen til kulturhistoriske sværdigheder.

Sct. Hans våben består af en linie, der danner fire sløjfer eller løkker. Det kan tegnes eller ristes ud i ét uden at skriveordet løftes. Der er hverken en begyndelse eller en slutning, og ligesom ringen er det blevet opfattet som et symbol på evigheden.

Figuren har været kendt længe før middelalderen, og kirken har blot givet det en ny betydning.

I Danmark kendes mærket fra en guldbrakteat (guldmønt) fra 400-tallet. Det forekommer på ting fra den sene jernalder og er meget almindelig i middelalderen.

På den berømte døbefont i Åkirke på Bornholm ses mærket, men her er sløjferne firkantede.

Symbolikken er helt klar. Johannes Døberens mærke, der har en hedensk tilblivelse, symboliserer dåben, som skal fordrive hedenskaben.

I Fuglebjerg kirke ses det på en stolegavl fra 1564, og her har det en særlig langstrakt form.

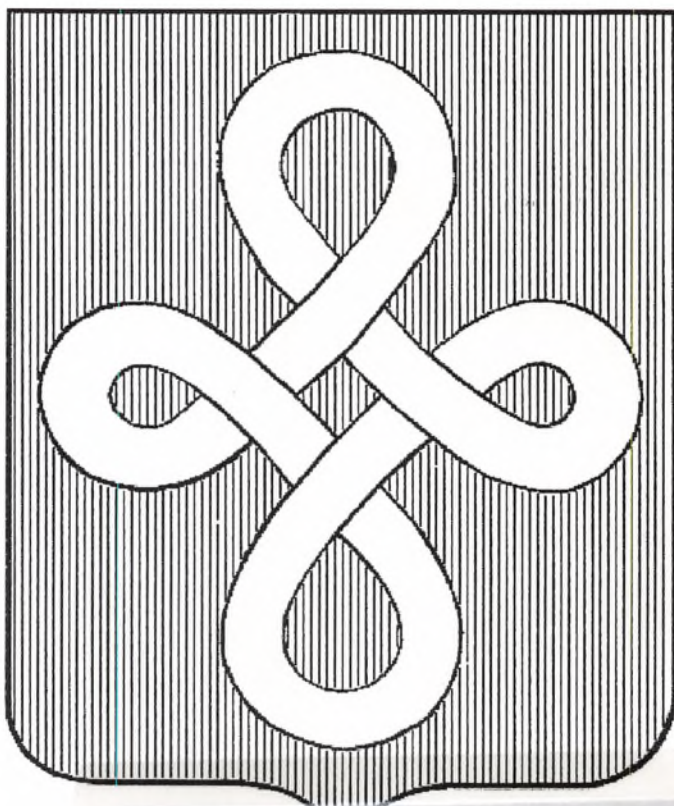
Johannes Døberens mærke kan også drejes, så bliver det til et sløjfekors, og det er også et kendt mærke.

Tilbage er spørgsmålet, hvorfor bruger man i dag Sct. Hans våben eller sløjfekorset som kendetegn for kulturhistoriske seværdigheder?

Spørgsmålet kan ikke besvares, men undskyldende kan det oplyses, at ideen til at bruge netop Sct. Hans våben som vejviser til museer, stendysser m.v. kommer fra Finland. Her blev forslaget om brug af tegnet til vejskilte fremsat i 1952, og i 1968 blev mærket godkendt af det finske ministerium for kommunikation og offentlige arbejder.

Siden har de andre nordiske lande taget symbolet til sig, og i Finland har man ingen forklaring på, hvorfor man netop valgte Sct. Hans våben til det formål.

OGN

Johannes
kors, som
sløjfekors

FREDERIKSBERG BIBLIOTEK

3748279627